

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Матеріальну допомогу, виділену міською цільовою програмою «Турбота. Назустріч киянам» на 2011 – 2015 роки» отримали 296 чол. на суму 96 454,00 грн.

Висновки. Як свідчить аналіз, ефективна система соціального захисту неможлива без достатнього високого рівня фінансування. В Україні на фінансування заходів соціального захисту спрямовується близько 5 % від ВВП (у 2006 р. – 5,65 %, у 2007 р. – 4,05 %, у 2008 р. – 5,36 та у 2009 р.– 2011р. - 5,63 %), що багатократно нижче від середнього рівня країн Євросоюзу (26,2 %) і значно нижче від країн Східної Європи (Естонія – 12,5 %, Румунія – 12,8 %, Болгарія – 15,1 %, Польща – 18,0 %). Зауважимо, що ООН рекомендує лише на охорону здоров'я фінансувати щонайменше на рівні 5-6 % від ВВП. Більш того, в Україні мало ефективні механізми участі роботодавців та страхових організацій в системі фінансування заходів соціальної політики [2]. Все це вимагає постійного вдосконалення механізмів державного регулювання соціального захисту населення України, зокрема на рівні окремих районів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Воротін В.С. Макроекономічне регулювання в умовах глобальних трансформацій: Моногр. – К.: Вид-во НАДУ, 2002. – 392 с.
2. Стратегічні напрями вдосконалення соціального захисту населення як об'єкту державного управління в Україні: методологічні підходи / Воротін В.С., Демчак Р.С. / Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – Вип. 1, Т.3. – 540 с.

РЕЗЮМЕ

Статтю присвячено дослідженню шляхів покращення соціального захисту населення в ринковій економіці. Зроблено аналіз механізмів і інструментів державного регулювання соціального захисту населення в Україні на матеріалах Дніпровської районної в місті Києві державної адміністрації.

Ключові слова: соціальний захист населення, соціальна політика, право, праця.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена исследованию путей улучшения социальной защиты населения в рыночной экономике. Проведен анализ механизмов и инструментов государственного регулирования социальной защиты населения Украины на материалах Днепропетровской районной в городе Киеве государственной администрации.

Ключевые слова: социальная защита населения, социальная политика, право, труд.

SUMMARY

Article the current state of social protection of the population in the market economy. The analysis tools of the State management of social protection of the population of Ukraine on the Dnieper district in Kyiv State administration.

Keywords: social protection, social policy, law, labor.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Гавриленко С.М., к.е.н., доцент кафедри “Розвиток і розміщення продуктивних сил” Донецького національного університету
Солод М.А., к.е.н., старший науковий співробітник Інституту економіки промисловості НАН України

Нагальна потреба якнайскорішого подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи, закладання вже сьогодні підвалин майбутнього сталого економічного зростання роблять надзвичайно важливим завданням удосконалення всіх складових державного управління. Цей процес потребує радикальних змін у системі управління, впровадження науково обґрунтованих сучасних управлінських технологій, формування якісно нових відносин між державою та бізнесом і має на меті підвищення виробничого потенціалу реального сектору та життєвого рівня населення.

Важливою рисою сучасної світогосподарської системи є значне розширення кола її суб'єктів, зокрема, суттєве підвищення ролі регіонів. Розробка і реалізація реформ промислового сектору на регіональному рівні є важливою складовою загальнонаціональної стратегії розвитку промисловості, і водночас дає можливість ефективного застосування сучасних принципів, підходів, критеріїв, а також адаптації закордонного досвіду розвитку територій.

Проблемам модернізації управління економікою регіону та країни присвячені роботи таких відомих вчених, як О.І.Амоша, В.М.Геєць, Л.І.Дідківська, М.І.Долішній, С.І.Дорогунцов, О.А.Карлова, Т.М.Кришталь, Г.І.Онищук, В.І.Пила, Б.А.Райзберг, Д.М.Стеченко, Т.М.Строкань. В їх роботах розглянуто закономірності та особливості регіонального розвитку, базові положення розробки програм соціально-економічного розвитку регіонів, визначено шляхи практичного застосування методів програмного управління. Втім, ряд теоретичних і методичних питань потребують свого уточнення, доопрацювання, подальшого розвитку і розробки науково-практичних рекомендацій з урахуванням нових економічних умов і накопиченого досвіду.

Метою статті в цьому світлі є узагальнення методологічних основ, а також вітчизняного і закордонного досвіду регіонального управління та обґрунтування методичних засад формування і реалізації проектів розвитку промислового сектору регіону, що має забезпечити структурований системний підхід до досягнення цілей гармонійного соціально-економічного розвитку регіону і, в кінцевому рахунку, - стратегічних цілей розвитку держави в цілому.

В сучасних складних соціально-економічних умовах розвиток регіонів значною мірою залежатиме від якості, обґрунтованості і системності перетворень, які будуть впроваджуватися найближчим часом. На сьогодні головним інструментом досягнення поставлених цілей є програмні заходи різного рівня, форм і способів виконання.

В цьому контексті важливого значення набуває програмно-цільовий метод, роль і місце якого визначено в ст. 119 Конституції України. В ній, зокрема, зазначається, що державні адміністрації на відповідній території забезпечують “виконання державних і регіональних програм соціально-економічного і культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку; підготовку та виконання відповідних обласних і регіональних бюджетів” [1, ст. 119].

Основу програмно-цільового управління складає методологія, що базується на системному і комплексному підходах до управління соціально-економічними об'єктами і процесами, передбачає координацію дій учасників у просторі і часі, залучення ресурсів різних суб'єктів-учасників, включаючи державу, регіони, організації, підприємства. Варто зазначити, що існує певна умовність найменування «метод» стосовно до програмно-цільового підходу, який втілює не тільки один зі способів, методів управління, а загальну методологію вирішення проблем. По своїй суті програмно-цільовий метод є однією з основних форм застосування системного підходу до процесів управління об'єктами, процесами. Поняття «програмно-цільовий метод» варто розглядати як більш широкую категорію в порівнянні з загальноприйнятим тлумаченням слова «метод», що розуміється як один зі способів аналізу, дослідження, вивчення, управління.

Вітчизняна практика свідчить, що впровадження програмно-цільового методу через недосконалість нормативної бази і нестачу позитивного досвіду перебуває в Україні на початковій стадії. На практиці використовуються лише окремі елементи програмно-цільового методу, а його застосування залишається лише формальним підходом в реалізації державної політики. За умови надмірної кількості цільових програм їх результативність і ефективність залишається досить низькою [2]. Завдання, поставлені в більшості програм, і конкретні дії з їх реалізації, мають фактично безсистемний характер, а розпорощення коштів не сприяє концентрації зусиль і ресурсів на пріоритетних

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

напрямах. В той же час аналіз результатів виконання цільових програм в багатьох випадках свідчить не про відсутність коштів, а про неефективність відповідних програм і необґрунтованість рішень щодо їх виконання і фінансування.

Звертає на себе увагу також недостатнє використання потенціалу програмно-цільового методу в сфері реформування промислового сектору економіки України. На сьогодні в Україні кількість програм реформування реального сектору та структурної перебудови промисловості значно менше, ніж тих, що мають соціальну спрямованість, а ті, що прийняті, виконуються неналежним чином.

Варто зазначити, що ефективність програмно-цільового методу управління як способу вирішення наявних проблем за допомогою розробки і реалізації програмно-цільових комплексів досягається тільки при суворому дотриманні принципів програмно-цільового управління, наданні їм необхідних властивостей, якостей. Неповне дотримання програмних принципів, непослідовна реалізація методології і технології цільового управління створенням програмних комплексів призводить до фактичної дискредитації програмно-цільового методу управління.

Практика розробки і реалізації цільових програм у регіонах свідчить про суттєві недоліки у використанні цього потенційно ефективного інструменту. Спостерігається перенесення способів загальнодержавного програмування на регіональний рівень, недостатня системність у розробці і прийнятті територіальних програм. Має місце намагання здійснення великої кількості одночасно реалізованих, не ув'язаних між собою дрібних і часткових програм. Вони не проходять необхідну об'єктивну експертизу, містять завищені дані про потребу у фінансових і матеріально-технічних ресурсах. Не проводяться розрахунки потреби у всіх видах ресурсів, що забезпечують реалізацію програм, не оцінюється ефективність їхнього використання. Програми формуються без урахування особливостей ресурсного потенціалу регіонів і реальних можливостей державної підтримки, встановлюються нереальні терміни завершення програм. Значні труднощі виникають під час пошуку конкретних джерел фінансування. Фактично відсутній системний статистичний аналіз виконання програм. Тобто, існує ціла низка проблемних моментів, які потребують удосконалення або суттєвої модернізації.

Одним з найбільш вразливих елементів програмно-цільового методу управління є відповідність намічених програмних цілей наявним ресурсам і відсутність ресурсів, необхідних для їхнього досягнення. Розповсюдженим є так зване програмно-цільове управління, орієнтоване на мету, не підкріплене реальними ресурсами. Заходи таких програм зриваються вже в початковій стадії їхньої реалізації, в результаті чого руйнується весь спочатку ніби цілісний програмно-цільовий комплекс.

Втім, сучасна світова практика застосування програмно-цільового підходу дає приклади нових форм і інструментів його реалізації, які можуть і мають бути застосовані з метою гармонійного і динамічного розвитку регіонів у сучасних кризових умовах. Це підтверджується як теоретичним аналізом можливостей програмно-цільового управління, так і дослідженням закордонного досвіду розвитку територій, реалізації проектів, а також принципів, підходів, критеріїв використовуваних такими авторитетними організаціями як Європейський банк реконструкції і розвитку (EBRD); Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF); Світовий банк (World Bank). Особливої уваги при цьому заслуговує технологія розробки і реалізації проектів розвитку в регіоні, яка являє собою концептуальний підхід, що розвиває принципи програмно-цільового управління в сучасних умовах.

Сутність проекту розвитку розкривається в рамках принципу «6 S» [3], що дозволяє забезпечити ефективне вирішення завдань стратегічного розвитку регіону. Основними принципами формування проектів розвитку є такі:

1) **Strategical:** проект розвитку має бути пов'язаний зі стратегією розвитком регіону, спрямований на формування і розвиток його довгострокових конкурентних переваг, реалізацію стратегічного потенціалу регіону і регіональних компаній.

2) **Sustainability:** у рамках проекту розвитку основні стратегічні завдання розвитку регіону формуються і реалізуються комплексно; у рамках економічних проектів забезпечується досягнення суміжних цілей розвитку регіону (соціальних, екологічних); проект розвитку відповідає концепції сталого розвитку (Sustainable Development).

3) **Stakeholders:** залучення в процес досягнення цілей розвитку регіону всіх зацікавлених сторін - бізнесу, державної адміністрації, міжнародних фінансових організацій. Це забезпечує використання всіх наявних організаційних можливостей, а також залучення необхідного обсягу інвестицій.

4) **Structuring:** проект структурується відповідно до принципів проектного менеджменту, а саме передбачається:

- наявність цілей, задач, показників, термінів, відповідальних у рамках конкретної задачі;
- наявність ключових цільових показників і показників реалізації;
- взаємопов'язані, послідовні і чітко визначені етапи реалізації,
- виключення/мінімізація «накладок» чи розривів (gaps) у реалізації;
- визначення механізмів реалізації, обсягів і джерел інвестицій.

5) **Synergy:** наявність синергії й узгодженості між компонентами проекту (субпроектами), реалізованими учасниками, що беруть в них участь, взаємні вигоди і зобов'язання учасників.

6) **Supervision:** проект контролюється і керується у відповідності із засадами проектного менеджменту:

- наявність системи управління проектом за участю представників зацікавлених сторін, із прямим залученням бізнесу, його професійного підходу до управління проектами, незалежної і фахової експертизи;
- контроль виконання проекту по задачах, проектах, субпроектах, учасниках;
- адаптація проекту й інвестиційних потоків до зміни зовнішніх умов за рахунок наявності ефективної системи управління проектом і участі зацікавлених сторін.

Таким чином, проект розвитку є мультикомпонентним проектом, націленим на вирішення стратегічних завдань соціально-економічного розвитку, у якому беруть участь органи виконавчої влади, бізнесові структури, відомства, міжнародні фінансові організації. Зацікавлені сторони виступають партнерами, між якими розподіляються вигоди, зобов'язання і ризики. Формою участі регіональних адміністрацій у проектах розвитку є цільові програми, проекти державно-приватного партнерства, податкові пільги, місцеві законодавчі акти; формою участі бізнесу - інвестиційні проекти, програми корпоративної соціальної відповідальності, проекти державно-приватного партнерства.

В основу технології проекту розвитку покладена концепція сталого розвитку (Sustainable Development), прийнята у світовій практиці при плануванні комплексного гармонійного розвитку територій, розробці стратегій територіального розвитку і реалізації масштабних промислових проектів [4]. В основу концепції покладено наступний принцип: експлуатація ресурсів, напрямки інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку й інституційних змін мають бути погоджені одне з одним і зміцнювати поточний і майбутній потенціал території, комплексно і гармонійно підвищувати конкурентоспроможність регіону. Проект розвитку має на меті планування і реалізацію завдань не тільки економічних, але також соціальних і екологічних у їхньому тісному взаємозв'язку.

Світовий досвід дає цілий ряд прикладів успішних підходів до реалізації і структурування масштабних проектів розвитку. Це, наприклад, проект модернізації АЕС в Онтаріо в Канаді, проект створення логістичного центра в Гамбурзі (Німеччина), проект «Урал Промисловий - Урал Полярний» (РФ) тощо. Важливо підкреслити, що основну увагу в цих проектах зосереджено на розвитку реального сектору економіки, на відміну від вітчизняної практики намагання першочергового вирішення соціальних проблем.

На операційному рівні проекти розвитку - це механізми, інструменти реалізації стратегії розвитку, що передбачають скоординований розвиток економіки, соціальної сфери і навколишнього середовища із застосуванням технологій проектного менеджменту.

На організаційному рівні проект розвитку являє собою:

механізм реалізації стратегії розвитку;

простір для співробітництва органів державної влади і бізнесу, що дозволяє максимізувати їхні взаємні вигоди;

інструмент професійного управління стратегічними інвестиціями.

Технологія розробки і реалізації проектів розвитку передбачає низку вимог, яким він має відповідати. Проект розвитку має формуватися на підставі стратегічних планів розвитку території - регіональної стратегії і стратегій великих компаній, локалізованих у регіоні. Розробка і структурування проекту розвитку складається з трьох основних етапів: формалізації обґрунтування проекту розвитку,

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

формування концепції проекту розвитку, структурування проекту розвитку. При формуванні і реалізації проекту розвитку доцільно застосувати шість базових критеріїв, за якими оцінюється його ефективність, а саме: стратегічна цінність, мультиплікативний економічний ефект, стратегічний ефект для бізнесу, рентабельність інвестицій, соціальний ефект, екологічний ефект. На етапі структурування має бути створений центр управління проектом розвитку - організація із співробітництва зі складу учасників проекту, що являє собою центр відповідальності, комунікацій і ресурсів, здійснює організацію і управління проектом розвитку.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день представники державної влади найчастіше схильні вважати проектами розвитку будь-які значимі інвестиційні проекти, хоча при цьому самі регіональні адміністрації, надаючи можливості для реалізації даних проектів, не беруть офіційної участі в них як партнери, що знижує можливості їх реалізації. Пропонована концепція формування і реалізації проектів розвитку не суперечить сформованому на сьогоднішній день підходу, а доповнює і удосконалює його, дозволяючи структурувати портфель проектів, систематизувати процес їхньої реалізації, створити зрозумілий механізм ефективної взаємовигідної партнерської взаємодії держави і бізнесу.

Проведене дослідження теоретико-методологічних і методичних основ, а також вітчизняного і світового досвіду регулювання регіонального розвитку в умовах глобалізації і необхідності подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи дозволяє зробити висновок, що в контексті удосконалення методології регіонального управління значний інтерес становить підхід до формування і реалізації регіональних стратегій на основі концепції проектів розвитку, які можна розглядати в якості заходу з інституціоналізації принципів соціально орієнтованої ринкової економіки і формування сучасної системи державного регулювання соціально-економічних процесів. Запропонований підхід дозволяє вирішити низку проблем, які існують в сьогоденній практиці управління розвитком регіону, впровадити сучасні управлінські технології в регулювання розвитку, зокрема, такого старопромислового регіону, як Донецька область, і таким чином вивести державне управління регіональним розвитком на якісно новий рівень, відповідний сучасним світовим стандартам.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. // Офіційний вісник України. – 2010. - № 72(1).
2. Огонь Ц.Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц.Г. Огонь. // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 20-29.
3. Green Paper. Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.bsr.org>
4. Корнійчук Л. Теоретичні основи концепції сталого розвитку / Л.Корнійчук // Економіка України. – 2010. - № 2. – С. 72-83.

РЕЗЮМЕ

На основі дослідження і узагальнення сучасних підходів до розробки і реалізації стратегій розвитку регіонів, а також аналізу досвіду їх застосування визначено шляхи удосконалення управління регіональним розвитком.

Ключові слова: методологічний підхід, стратегія, сталий розвиток, проект розвитку регіону.

РЕЗЮМЕ

На основе исследования и обобщения современных подходов к разработке и реализации стратегий развития регионов, а также анализа опыта их применения определены пути совершенствования управления региональным развитием.

Ключевые слова: методологический подход, стратегия, устойчивое развитие, проект развития региона.

SUMMARY

Based on the investigation and generalization of the contemporary methodological approaches to creation and realization of regional strategies and analyses practice of their application, the ways of the regional management improvement are determined.

Keywords: methodological approach, strategy, sustainable development, project of the regional development.

REGARDING THE BLACK SEA REGIONAL CLUSTER INITIATIVE

Gagnidze I. Sh., Ph.D. Associate Professor Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Faculty of Economics and Business

The Black Sea, recognized as the crossroad of Europe and Asia, creates competitive advantage for the countries of this region in many sectors of economy. A lot of scientists are interested to study these advantages, which is proved by the anniversary date of this conference, as well as the 5th International Black Sea Symposium for the young scientists on “The Black Sea region as an influential crossroad between East and West: A path towards extroversion” to be held in Athens.

Organizing annual meetings on “Problems and prospects of cooperation between the countries of South Eastern Europe under the Black Sea Economic Cooperation” is very important both from scientific point of view and for the integration of the country. Taking into consideration the abovementioned, it’s timely to suggest an initiative of the Black Sea regional cluster.

Cluster initiatives are collaborative activities by a group of companies, public sector entities and other related institutions with the objective to improve the competitiveness of a group of interlinked economic activities in a specific geographic region.

The given definition shows that participation of the public sector in the implementation of the cluster initiative project is essential. In this case the Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC), which marks the twentieth anniversary this year, can play the similar role.

In order to prove the abovementioned idea, we would like to discuss the current educational and scientific relations and indicators of business activities between Georgia and the Black Sea Region countries.

Fruitful scientific and educational links have developed between higher educational and governmental institutions in the fields of science and education of Georgia and the Black Sea region countries due to Georgia’s participation in European educational programs (in Tempus projects - since 1995; in Erasmus Mundus programs - since 2004). Only as a result of participation in Tempus and Erasmus Mundus programs, educational links have developed between 40 higher education institutions[1]. From these forty universities:

- 13 are from Georgia (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgian Technical University, Ilia State University, Tbilisi State Medical University, Akaki Tsereteli State University, Batumi Maritime Academy, I. Gogebashvili Telavi State University, Sokhumi State University, Batumi State University, Gori State University, Grigol Robakidze University, GIPA, Highest Educational Institution Tsnori College);
- 16 universities are from Ukraine (National Transport University Kiev, Kiev University for Tourism, Economy and Law, National Stefanik-University Prikarpat’e (NUP) Ivano-Frankovsk, University of the Kiev Mohyla Academy, Odessa National Maritime Academy, Vernadsky Tavrida National University (TNU) Simferopol, Yalta University for Management, Priasovski State Technical University (PSTU) Mariupol, Donetsk Institute of Tourist Business (DITB), Taurida National V.I. Vernadsky University, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University, National Taras Shevchenko University of Kyiv, Petro Mohyla Black Sea State University, Institute of Literature - Nat'l Academy of Sciences of Ukraine, Ukrainian Catholic University, Institute of Botany - National Academy of Science of Ukraine);
- 4 higher educational institutions are from Bulgaria (Пловдивски университет "Паисий Хилендарски", Technical University of Varna, Chimikotehnologichen I Metalurgichen Universitet, University of Rousse “Angel”, Chimikotehnologichen I Metalurgichen Universitet);
- 5 higher educational institutions are from Greece (National Technical University of Athens; T.E.I.Pireas; Aristotle University of Thessaloniki; Karolinska University Hospital, Technological Educational Institute of Thessaloniki);
- 2 higher educational institutions are from Romania (Institute of Biomedical Technology; Babes Bolyai University).